Gönderim Tarihi: 27.08.2018

Kabul Tarihi: 31.10.2018

GAZETE KÖŞE YAZILARININ TANIKLIĞINDA “ÇEVİRİCİ”

“Translator” in the Witness of Columns

Seda TAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü,
İngilizce Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı.
sedatas@trakya.edu.tr.

ORCID ID: 0000-0002-3819-7254

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu çalışmada, tarihsel bir yaklaşımla Türkçedeki “çevirici” sözcüğü ele alınmakta ve çevirmen odaklı bir yaklaşımla sözcüğün belli dönemlerdeki kullanımı ve çeviriciye ilişkin bakış açıları ortaya konulmaktadır. Betimleyici olabilmek ve örneklendirmek amacıyla, hem çevirmen hem de gazeteci olan Oktay Akbal, Rauf Mutluay ve Burhan Arpad’ın köşe yazılarının tanıklığına başvurulmaktadır. Kuramsal çerçevede, çeviribilimci James S. Holmes’un (1972/1988) alanın kurucu ifadesi olarak tanınan “The Name and Nature of Translation Studies” adlı makalesinden ve Andrew Chesterman’ın (2009) “The Name and Nature of Translator Studies” adlı çalışmasından yararlanılmaktadır. Çalışmada “çevirici” sözcüğünün ortaya çıkışı, çeviribilim alanının kuruluşu ile gelişimi ve çevirmen odaklı çalışmaların gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çevirmen, Çevirici, Çeviribilim, Çevirmenbilim, Köşe Yazıları

Abstract

In this study, the word of “çevirici” (“translator”) is scrutinized with a historical perspective and the use of the word in certain periods and perspectives are revealed from a translator oriented approach. With the purpose of being descriptive and providing examples, columns of Oktay Akbal, Rauf Mutluay and Burhan Arpad, who were both translators and journalists, act as witnesses. In the theoretical framework, translator scholar James S. Holmes’s (1972/1988) article called “The Name and Nature of Translation Studies” which is also accepted as the founding statement of translation studies and Andrew Chesterman’s (2009) article entitled “The Name and Nature of Translator Studies” are benefited from. This study dwells on the emergence of the word “çevirici” (“translator”), the foundation and development of translation studies and the necessity for the translator oriented studies.

Keywords: Translator, Çevirici (Translator), Translation Studies, Translator Studies, Columns

1. GİRİŞ

Bu makalenin amacı, dilimizde var olan “çevirici” sözcüğünün kullanımını seçilen gazete köşe yazılarının tanıklığında ve tarihsel bir bağlamda incelemektir. İnceleme ulaşım sağlanabilen bir gazete arşivinde 1950’den 2018 yılına kadar yapılan “çevirici” sözcüğü odaklı bir tarama aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya temel olan sorunsal, Türkçede

kullanılan “çevirici” sözcüğünden hareketle, çevirmenin adlandırılışındaki farklılıklara ve çeşitliliklere geçmişten günümüze ışık tutabilme ve çeviribilim alanında çevirmen odaklı çalışmalara olan ihtiyacı ortaya koyma çabasıdır. Bu doğrultuda çalışmanın kuramsal çerçevesinde, çeviribilimci James S. Holmes’un (1972/1988) çeviribilim alanının kurucu ifadesi olarak bilinen “Çeviribilim Adı ve Doğası” (“The Name and Nature of Translation Studies”) adlı makalesi üzerinde durulmaktadır. Ardından, çevirmen odaklı çalışmaların gerekliliğine ve artışına vurgu yapmak amacıyla, çalışmanın içeriğiyle ilintili olarak Andrew Chesterman’ın (2009) “Çevirmenbilimin Adı ve Doğası” (“The Name and Nature of Translator Studies¹”) adlı çalışmasına değinilmektedir².

2. KURAMSAL ÇERÇEVE: “ÇEVİRMENİN” ADI VE DOĞASI

İlk kez 1972 yılında Kopenhag’da düzenlenen Üçüncü Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Konferansı’nda sunduğu “Çeviribilim Adı ve Doğası” (“The Name and Nature of Translation Studies”) adlı bildirisinde James S. Holmes, W.O. Hangstorm’un bilimlerdeki ayrışmalarla ilgili sözlerinden hareketle çeviribilimin özerk bir bilim dalı olarak ortaya çıkışını, adlandırılmasına ilişkin terim önerilerini, çeviri sürecini ele alarak çeviribilim alanının kuruculuğunu üstlenir. Çalışmasının başında çeviri süreci ve olgularını kapsayan alana yönelik farklı terimlerin bulunduğunu ve bu alanın bir bilim dalı olarak adlandırılmasındaki karmaşayı tartışmaya açarak yeni bilim dalları için İngilizcede kullanılan “sciences” (“bilimi”) sözcüğünün “translation” (“çeviri”) sözcüğüyle kullanılabileceğini ifade eder. “American Studies” (“Amerikan Kültürü Bilimi”) veya “Communication Studies” (“İletişimbilim”) de olduğu gibi, bu yeni kurulan alanın da “Translation Studies” (“Çeviribilim”) olarak adlandırılmasını öneren Holmes daha sonra çeviribilimin inceleme alanlarına odaklanarak çeviribilimin genel bir kuramsal çerçevesini çizer. Çeviribilim inceleme alanlarını öncelikle salt ve uygulamalı olmak üzere ikiye ayırır: salt çeviribilim başlığı altında kuramsal ve betimleyici çeviribilim alanlarına; uygulamalı çeviribilim başlığı altında ise, çevirmen eğitimi, çeviri eleştirisi

¹Andrew Chesterman’ın (2009) çalışmasının başlığında kullandığı ve önerdiği “Translator Studies” ifadesi, tarafımdan “Çevirmenbilim” olarak çevrilmiş ve makale boyunca bu şekilde kullanılmıştır.

²Bu makale, 9-13 Nisan 2018 tarihinde Paris, Fransa’da gerçekleştirilen Paris Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde sözlü olarak sunulan ve yayımlanmamış olan “Çevirmenin Adlandırılışındaki Çeşitlilik: “Çeviricinin” Adı ve Doğası” başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve kapsamı genişletilmiş halidir.

ve sözlük, terim derlemeleri gibi çeviriye yardımcı araçlara yer verir. Ayrıca uygulamalı alan başlığına “belirli bir sosyo-kültürel ortamda hangi yapıtların çevrilmesi gerektiği, çevirmenin toplumsal ve ekonomik konumunun ne olduğu ve ne olması gerektiği ya da çeviri uygulamasının yabancı dil öğretimi ve öğreniminde nasıl bir rol oynaması gerektiği”³ (Holmes, 1988, s. 77-78) gibi sorulara yanıt arayan çeviri politikasına da değinir.

Holmes’un çeviribilim için sunduğu çerçeve, çeviribilimin hem araştırma alanlarını belirlemesi, hem de görgül bir bilim dalı olarak kabul görmesi ve disiplinlerarası bir boyut kazanması açısından tartışılmaz bir değer taşır. Günümüz çağdaş çeviribilim yaklaşımlarının gelişimine giden yolu açtığı için de öncü ve kurucu bir çalışma olarak kabul edilir. Her ne kadar Holmes’un bu çerçevesi, çeviribilimin haritası olarak kabul edilip günümüzde hala çeviribilim için bir çıkış noktası olarak varlığını sürdürse de, çeviri sürecinde aktif rol oynayan “çevirmene” çok fazla yer vermediği düşüncesiyle çeşitli çeviribilim araştırmacıları tarafından eksik bulunarak eleştiriler almakta ve tamamlanmaya da çalışılmaktadır. Çeviribilim kuramcısı Andrew Chesterman, “Holmes’un Çeviribilim görüşünün metinleri üreten insanlardan çok metinlere ağırlık verdiğini” söyleyerek eleştiride bulunur (Chesterman, 2009, s. 19). Bir diğer kuramcı Anthony Pym de *Method in Translation History* (1998) adlı kitabında, “Holmes’un haritasının çeviri sürecinde yer alan insan çevirmenlerin biçimlerinin bireyselliğinden, karar verme süreçlerinden ve çalışma pratiklerinden” bahsetmediğine işaret eder (Pym, 1998, s. 4).

Gerçekten de çeviribilim alanında yaşanan paradigma değişimleri doğrultusunda çeviribilim de değişmiş ve gelişmiş; çeviri yapan kişi ya da özne olarak “çevirmenlere” yönelik vurgu da son yıllarda giderek artmıştır. Öyle ki, çeviribilim dilbilimin bir alt dalı olarak görülüp dilbilim odaklı kuramlarla açıklanmaya çalışıldığı ve kaynak odaklı yaklaşımlarla şekillendiği bakış açılarından sıyrılarak özerkliğini ilan ettikten sonra kültür ve işlevi ön plana taşıyan erek odaklı yaklaşımlardan beslenen yeni bir paradigmaya yönelmiştir. Bu doğrultuda, ortaya çıkan erek odaklı yaklaşımların temsilcilerinden biri olan Hans Vermeer (1989 & 1996), metinlerin bir amaç doğrultusunda çevrildiğini ortaya koyduğu “skopos” kuramında, çeviri metinleri birer iletişim ürünü olarak ele alırken çevirmenleri de işin amacı kapsamında kararlar alabilen ve sorumluluk sahibi olan birer “uzman” olarak nitelendirerek çeviribilim alanında çevirmenlere özel bir konum atfetmiştir. Sonraki yıllarda, özellikle çevirinin

³Aksi belirtilmedikçe, bu makaledeki çeviriler bana aittir.

kültürel, tarihsel ve ideolojik boyutlarını mercek altına alan “kültürel dönüş” (“cultural turn”) ile beraber çeviri metinlerin bir amaç doğrultusunda şekillenerek “yönlendirme” (“manipülasyon”) işlevi (Hermans, 1985) üstlenebileceği, çevirmenlerin ideolojisinin de etkin rol oynayabileceği ve çevirmenlerin “yeniden yazıma” (Lefevere, 1992) başvurabileceği gibi düşünceler çeviri pratiğini gerçekleştiren çevirmenin varlığını daha da ön plana çıkarmıştır. Çeviribilim kuramcısı Lawrence Venuti’nin de (1995) akıcı çeviri anlayışıyla çevirmenin gölgede kalışına “çevirmenin görünmezliği” (“translator’s invisibility”) kavramıyla dikkat çekerek çeviribilim alanında “çevirmen” odaklı bir yaklaşım benimsemiş olduğu söylenebilir. Benzer şekilde çeviribilim araştırmacısı Theo Hermans (1996) “The Translator’s Voice in Translated Narrative” adlı makalesinde çeviri anlatıda her zaman bir ses çoğulluğu bulunduğunu ve “çevirmen sesinin” de söylemsel bir varlık olarak çeviri metinde kendini hissettirebileceğinden bahsederek “çevirmen” sesinin duyulmasına çabalamıştır.

1990’lı yıllardan itibaren çeviribilime taşınan sosyolojik bakış açısı da çevirmenlere birer odak noktası olarak çeviribilim çalışmalarında yer verilmesine ve çeşitli açılardan çevirmen odaklı araştırmalar yürütülmesine olanak sağlamıştır. Bir başka deyişle, çevirmenleri kendi gündemleri, tercihleri, tutumları, kimlikleri ile birer “eyleyen” (“agents”) olarak çeviribilim araştırmalarında odak noktası haline getiren temel bir etken oluşturmıştır. Nitekim “sosyolojik dönüş” (“sociological turn”)⁴ ile birlikte kültürel değişimin bir eyleyeni olarak çevirmenlere artık çeviribilim araştırmalarında günümüzde çok daha büyük ölçekte yer verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Çeviribilim alanındaki çalışmalar çevirmeni merkeze taşımaya yönelirken çeviribilimci Chesterman (2009), tam da bu konudaki gerekliliğe dikkat çeker. Çevirmenlerle ilgili çalışmaların adlandırılışı ve doğası üzerine temellendirdiği “The Name and Nature of Translator Studies” adlı makalesinde çevirmenlere yönelik araştırmaların çeviribilimin bir alt alanı olarak irdelenmesi gerektiğini savunur. Yeni oluşacak bu alt alan için bir isim önerisinde bulunur. Kuramcının kendi sözleriyle, “Çeviribilimde son zamanlarda yapılan bazı araştırma yönelimleri açıkça metin olarak çevirilerden ziyade bir şekilde çevirmenlere odaklanmaktadır. Bu yönelimler “Çevirmenbilim” terimi altında gruplandırılabilir” (Chesterman, 2009, s. 13). Bu doğrultuda Chesterman, Holmes’un çeviribilim haritasının çevirmenlerin daha fazla ağırlık kazandığı yeni bir sınıflandırmaya ihtiyaç duyduğunun

⁴Bkz. Inghilleri, 2005; Chesterman, 2006; Wolf, 2007; Sela-Sheffy/Shlesinger, 2008.

altını çizer. Bu ihtiyacı şu sözleriyle ifade eder:

“Elbette, çeviriler üzerine yapılan bütün araştırmalar, en azından metinlerin arkasında insanlar, çevirilerin arkasında aslında çevirmenler bulunduğunu kesinlikle göstermelidir. Ancak bütün çeviri araştırmaları bu insanları, sorunsalın öncelikli ve açık odak, başlangıç noktası, merkezi kavramı olarak ele almazlar” (Chesterman, 2009, s. 13-14).

Bu çalışmada da, çeviriyi yapan özne olarak çevirmen bir merkez ya da başlangıç noktası olarak ele alınıp çevirmenin adlandırılışındaki farklılaşmalar Türkçe bağlamında sorgulanmaktadır. Türkçede neden “çevirici”, “tercüman” ve “çevirmen” kavramları bulunmakta ve eş zamanlı olarak kullanılmaktadır? Bunlar arasında herhangi bir ayrım söz konusu mudur?

3. ÇEVİRİCİ Mİ? TERCÜMAN Mİ? ÇEVİRMEN Mİ?

Bir bilim dalının kurulması ve gelişmesinde o alanda ileri sürülen kuramlar ve kuramlar çerçevesinde üretilen yöntemler ile kullanılmakta olan terimler etkilidir. Terimlere ilişkin karmaşanın ya da belirsizliklerin yaşanması özellikle bilim dallarının kuruluş aşamalarında en çok karşılaşılan durumlardır. Holmes öncü çalışmasında, çeviribilim alanında da bilim dalının isimlendirilmesine ilişkin bir karmaşa söz olduğunu ifade edip bir terim önerisinde bulunur: “Translation Studies” (Çeviribilim). Ancak o zamana kadar çeviribilim, pek çok farklı bakış açısının sonucu olarak “çevirinin bilimi”, “çeviri çalışmaları”, “çeviri araştırmaları” gibi çeşitli isimlerle ifade edilir. Söz konusu terim karmaşası Türkçede, çeviri pratiğini gerçekleştiren bireye verilen isimde de yaşanmış olabilir mi? Türkçede var olan “çevirici”, “tercüman” ve “çevirmen” sözcükleri bir terim karmaşası yaratmakta mıdır? Sözcükler arasında anlam ya da kullanım bakımından herhangi bir fark bulunmakta mıdır? Bu sorulara yanıt aramak için öncelikle “çeviricinin”, tercümanın ve çevirmenin nasıl tanımlandığını ve hangi alanda kullanılmakta olduğunu sorgulamakta fayda vardır.

3.1. Anlam ve Kullanım Alanı Bakımından “Çevirici”, “Tercüman” ve “Çevirmen”

Kimdir “çevirici”? Bir insan mıdır, bir makina mıdır, bir tür yazılım programı mıdır? “Çeviri” sözcüğünün sonuna isimden isim yapan “ci” eki getirilerek “çevirici” sözcüğü üretilmiştir. “Ci” eki bir ismin sonuna eklenerek o isimle ilgili meslek, topluluk, vasıf, aitlik gibi yeni isimler yapma özelliğine sahiptir. Öyleyse “çevirici” sözcüğü çeviri mesleğine,

çeviri topluluğuna ya da çeviriye aitliği belirten bir sözcüktür. Çeviri mesleğini icra eden kişi anlamında bir sözcük ise, “çevirmen” ve “tercüman” sözcüklerinden bir farkı var mıdır?

Dilimizde bugün yazılı çeviri pratiğini gerçekleştiren bireylere genel olarak “çevirmen” adı verilmektedir. Fakat aynı zamanda, dilimizde “çevirici” ve “tercüman” kavramları da yazılı çeviriye uğraş edinen bireyler için kullanılmaktadır. “Çevirmen” en yaygın kullanılan sözcükken, “tercüman” geçmiş yıllarda daha sık kullanılmış olan ancak günümüzde neredeyse eski bir kullanım olarak nitelendirilse de sözcük olarak varlığını koruyan bir adlandırmadır. “Çevirici” ise, çok karşılaşılmayan ve yaygın olmayan bir kullanım gibidir. Günümüzde sadece ülkemiz üniversitelerinde “çevirici” adıyla bir kadro bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğünde “çevirici” sözcüğü “çevirmen” olarak açıklanmakta, “Bu kitabın çeviricisi Fransızca’yı iyi bilir” cümlesiyle örneklendirilmektedir. “Tercüman” sözcüğünün de Arapça “tercemān” sözcüğünden geldiği ifade edilmekte ve “çevirmen” anlamına geldiği belirtilmektedir. Öyleyse “çevirici”, “tercüman” ve “çevirmen” sözcükleri arasında derin bir anlamsal fark bulunmadığı ileri sürülebilir.

Kullanım alanları irdelendiğinde, “çevirmen” sözcüğünün hem çeviribilim alanında en yaygın tercih edilen sözcük olduğu hem de çeviriye gerçekleştiren birey olarak genel bir kullanım olup her türlü yazılı metni çeviren kişiyi ifade ettiği söylenebilir. “Tercüman” sözcüğü de sözlü çeviri yapan kişileri ifade etmektedir. Ülkemizde çeviri eğitimi verilen bölümlerin Mütercim-Tercümanlık olarak adlandırılması bu nedenledir. Son yıllarda, bu bölümlerde isim değişikliğine giderek Çeviribilim bölümleri olarak adlandırılmaktadır. Denilebilir ki, geçmişten günümüze taşınmış olan bu sözcük bugün çevirmen sözcüğüyle eş zamanlı olarak yer almaktadır. “Çevirici” ise, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 33/c maddesinde üniversite bünyelerinde bulunan çeviri ofisi, uluslararası ilişkiler, yabancı diller gibi birimlerde ya da rektörlüğe bağlı olarak çalışabilen sözlü ve/ya yazılı çeviri yapmakla yükümlü olan bireylere verilen bir isim, bir kadro unvanıdır. Çeviriciler üniversitelerin düzenlediği ulusal ve uluslararası konferans, seminer ve çalıştay gibi pek çok etkinlikte simultane çeviri yapan, üniversitenin kurum içi ve kurum dışı yazışmalarında gerekli olan yazılı çevirileri de yapmaktan sorumlu olan öğretim elemanlarıdır. Öyleyse hem yazılı çeviri hem de sözlü çeviri sorumluluğunu üstlenmiş gibidirler.

Çevirici kadrolarına öğretim elemanlarında lisans mezuniyet alanı özellikle belirtilmemiş olmakla birlikte, genellikle üniversitelerin “Mütercim Tercümanlık”, “Çeviribilim”, “İngilizce Öğretmenliği”, “İngiliz Dili ve

Edebiyatı” ve diğer dil bölümlerinden mezun adayların başvurabilmesi söz konusudur. Çevirici kadrosuna başvuracak adaylarda özel şartlar aranmaktadır. Resmi gazetede yayınlanan “Öğretim Üyesi Dışındaki Öğretim Elemanı Kadrolarına Naklen Yapılacak Atamalarda Uygulanacak Merkezi Sınav İle Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’e” göre, adayların “En az tezli yüksek lisans mezunu olmak veya lisans mezunu olmak ve belgelendirmek kaydıyla alanında en az iki yıl tecrübeli olmak” şartını sağlamaları gerekmektedir. Söz konusu bir dilden diğerine çeviri yapmak olduğu için, adayların yabancı dili de çok iyi bilmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda çevirici kadrosuna atanacak adaylarda “Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen merkezi yabancı dil sınavından en az bir dilde 80 puan veya eşdeğeri kabul edilen bir sınavdan bu puan muadili bir puan almış olmak” şartı aranmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu resmi internet sayfasında Devlet Üniversiteleri Öğretim Elemanı Dağılımına göre Çevirici Kadrosunda devlet üniversitelerinde toplam 164 çevirici bulunmaktadır. Ancak 164 çevirici kadrosunun 20’si dolu, 24’ü saklı ve 6’sı izinli olarak görünmekte olup 114’ü ise boştur. Vakıf Üniversiteleri Öğretim Elemanı Dağılımına bakıldığında ise, vakıf üniversitelerinde çevirici kadrosunda çalışan öğretim elemanı bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, üniversitelerde “çevirici” ihtiyacı yoğun olduğu halde, söz konusu bu kadroların etkin bir şekilde kullanılmadığı söylenebilir. Buradan hareketle, kavramlar arasında temelde fark yok gibi görünse de, kullanım farklılıkları söz konusu olduğu görülebilir. Ancak YÖK’ün yeni düzenlemeleriyle de bu çevirici kadrosunda çalışanlar Öğretim Görevlisi yapılmıştır.

4. GAZETE YAZILARINDA “ÇEVİRİCİ” VE ÇEVİRİYE BAKIŞ

Bir toplumda yaşananlar, toplumsal ve kültürel gerçekler ile değişim ve dönüşümler kaçınılmaz olarak dile ve söylemlere yansır. Söylemlerin somut ürünü olarak gazete köşe yazıları da toplumsal yapıya ilişkin fikir beyan eder ve gazetenin, yazarın ve toplumun bakış açılarına göre şekillenip belli konularda düşünceler ileri sürer. Bu çalışmada “çevirici” sözcüğünün kullanımını araştırmak amacıyla Cumhuriyet Gazetesi’nin arşivlerinde “çevirici” sözcüğüyle ilgili bir tarama gerçekleştirilmiştir. Yapılan taramada “çevirici” sözcüğü iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: Çevirici kadro ilanlarında ve çeviri ile çeviriciye ilişkin köşe yazılarında.

Arşiv taramasına göre “çevirici” sözcüğünün 1970’li yıllar itibarıyla

ortaya çıktığı ve bu yılların sonlarına doğru kullanım sıklığının arttığı, 1980’li ve 1990’lı yıllarda yeni kurulmakta olan üniversitelerin çeşitli bölümleri ve birimleri için ihtiyaç duyulan “çevirici” kadrosu için çıkılan ilanlarda yoğun bir şekilde yer aldığı görülmektedir. 2000’li yıllar itibarıyla bu sözcüğün kullanımı neredeyse yok denecek kadar az ve sınırlı sayıdaki “çevirici” kadrosu ilanı ile gazetede yer bulmaktadır.

Öte yandan “çevirici” sözcüğünün gazete köşe yazılarında bir kadro unvanından ziyade genel olarak çevirmeni ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Üstelik sözlü çeviriyi kapsamamakta, sadece yazın çevirisini uğraş edinenleri ifade etmektedir. Özellikle kendileri de yazın alanı ve çeviri pratiği ile uğraşan köşe yazarının, Oktay Akbal, Rauf Mutluay ve Burhan Arpad’ın 1970 ile 1990’lı yıllar arasındaki yazılarında “çevirici” sözcüğünün kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Bu doğrultuda, köşe yazarlarının “çevirici” kavramı ve çeviriye bakışı, kendi yazılarından örneklerle yıllara bölümlenerek ve kendileri hakkında bilgiler ışığında aşağıda irdelenmektedir.

4.1. Oktay Akbal

Gazeteci ve yazar kimliğiyle tanınan Akbal, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Tercüme Bürosu’nda memur olarak çalışmış, *Servet-i Fünun* dergisinde sekreterlik yapmış, Yeni Sabah ve İktisat gazetelerinde öyküler ve çeviriler yayınlamış, oldukça uzun süre Cumhuriyet gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır. Akbal yazın serüveni boyunca öykü, roman, anı, deneme gibi birçok alanda eserler üretmiş ve önemli edebiyat ödüllерinin sahibi olmuştur. Aynı zamanda dünya edebiyatından birçok eseri de çevirip dilimize kazandırmış ve Türkçe’nin kullanımına özellikle özen göstermiş bir çevirmendir. Kendi sözleriyle:

“Gençliğimde pek çok kitap çevirdim. Camus’dan, Sartre’a, Kessel’dan, Semion’a daha başkalarına. Çeviri yapan kişi her şeyden önce kendi dilini en ince ayrıntılarına kadar bilmelidir. Bir Latin atasözü “Çevirici⁵ bir haindir” der. Özellikle şiir çevirileri apayrı bir nitelik ister, çevirenin şair olmasını.” (Akt. Rodoplu, 2016)

Akbal’ın kendi sözlerinde olduğu gibi çevirmen yerine “çevirici” sözcüğünü kullandığını görüyoruz. Kendisi de hem yazar hem çevirmen olan Akbal, köşe yazılarında çevirmenlere yönelik bir duyarlılık ve hassasiyet sergilemiştir. Örneğin çevirdiği bir kitap yüzünden yargılanarak hapse atılan Can Yücel’e sıklıkla yer verir köşesinde. Yücel’den bir “çevirici” olarak

⁵ Makale boyunca alıntılardaki vurgular bana aittir.

bahseder ve mesleği çeviricilik olduğu için çevirdiği metin yüzünden yargılanıp suçlu bulunmasının haksızlığını dile getirmeye çabalar. 09 Aralık 1972 tarihli “Can Yücel İçin” adlı başlığı taşıyan köşe yazısında Akbal, Yücel’in çeviri anlayışı ve çevirideki başarısından bahsettikten sonra çevirmenleri suçlu bulan yürürlükteki yasaya değinir. Ardından okurlara sorar: “Bir çevirici niye suçlu olsun çevirdiği kitaptan, niye bir kitap çevirdi diye yıllar yılı hapis yatsın?”

*“Can Yücel bir kitap çevirmiş. Birçok kitap çevirdi daha önce de. İş bu, **çevirmenlik**. Yazar, şair, düşünür bir kişi, ama para kazanmak için çeviri yapmak gerekir çoğu kez, Can Yücel de iyi bir **çevirmendir**. İngilizceyi iyi bilir, ama Türkçeyi gündelik yaşamın, halkın dilini çok daha iyi. Oynar sözcüklerle... Koskoca Batılı şairleri birer Türk şairi yapar, onları Türk şairleri gibi konuşturur. Bambaşka bir çeviri anlayışı vardır. Ataç “Türkçe yazsa böyle yazardı “ derdi ya, işte ona benzer Can’ın çeviri anlayışı. Yazar Türk olsaydı böyle yazardı der sanki. Bu yüzden çevirilerinin tadına doyum olmaz, özellikle şiir çevirileri bir yaratmadır. Bu yüzden eskimez, belleklerden silinmez. Açın “Her Boydan” kitabını okuyun. Can’ın İngiliz, Amerikan şairlerinden yaptığı çevirileri birbirinden güzeldir, başarılıdır hepsi...”*

*“Evet, bir kitap çevirmiş Can. Adı önemli değil. Okumadım da üstelik. Para kazanması gerekli, ne yapacak öyleyse bir **çevirici**, yayımcının istediği kitabı çevirecek. O günlerde ne tür kitaplar satış yapıyorsa yayımcı da o tür bir kitap çevirtip yayımlatacak. O da para kazanacak, **çevirmen** de. Ama çevirdiği kitabı suçlu görmüşler. Bu yüzden Can Yücel yedi buçuk yıl mahkûm almış. Suçu bu, bir kitabı Türkçe’ye çevirmek. **Çevirici** adı üstünde, bir dilden başka dile bir kitabı çeviren kişidir. Kitabın içindekiler onu ilgilendirmez, **çevirici** o düşüncelere katılmaz. Hitler’in yaptığını da çevirtirler size para karşılığında, Marx’ın yaptığını da... Bir iştir, bir uğraştır, bir meslektir **çeviricilik**. Ama yürürlükteki yasalar **çeviriciyi** suçlu görüyor. Bence yanlış bir yasa. Gücüm olsa Anayasa Mahkemesine başvurup **çeviricilerin** suçlu olduklarını saptayan maddeyi değiştirdim. Böyle gücü olan kuruluşlar niye yapmazlar bunu, anlamam. Bir **çevirici** niye suçlu olsun çevirdiği kitaptan, niye bir kitap çevirdi diye yıllar yılı hapis yatsın?”*

Akbal’ın çeviriye gösterdiği duyarlılık sık sık yazılarında ses bulur. Üretken bir çevirmen olan Coindreau’ya yer verdiği bir yazısında onun çevirilerinin Fransa için önemine, yazar ve çevirmen arasındaki ilişkiye

çarpıcı sözlerle açıklığına değinir. 16 Kasım 1974 tarihli “Yaşasın Edebiyat” adlı söz konusu bu yazıda Akbal şöyle der:

“O yumuşak değil zayıf bir insandı” diyor ünlü çevirici M. Coindreau.

“Express dergisi Coindreau’yu konuşturmuş uzun uzun Fransız diline çevirdiği Amerikalı yazarlar Dos Passos, Faulkner, Steinbeck, Hemingway’i anlatıyor. İlişkileri, Dostlukları, edebi değerleri, yaşamları... Sartre’in dediği gibi, “Fransa için Amerikan edebiyatı Coindreau edebiyatıdır.”

“Bugün yaşı sekseni aşmış bir kişi Coindreau. Çeviricilik konusunda şöyle diyor: “Bir çevirici hiçbir hakkı olmayan, yalnız ödevleri bulunan bir adamdır.” Mauriac, “Romancı Tanrı’nın maymunudur” dermiş, Coindreau bunu şöyle değiştirmiş “Çevirici yazarın maymunudur.”

“Coindreau’nun beğendiği, sevdiği, değerine yüzde yüz inandığı Amerikalı yazar ise William Faulkner’dır. İlk kez 1932’de iki öyküsünü çevirmiş, o zamanın ünlü dergisi NRF’e nerdeyse zorla kabul ettirmiş. Faulkner’dan yaptığı iki çeviri Valery Larbaud ve André Malraux gibi büyük Fransız yazarların önsözleriyle çıkmış. Coindreau “O her türlü reklama karşıydı. Basınla ilişki kurmaktan kaçınıyordu, bunlar da kitapların basılmasını zorlaştırıyordu” diyor. Faulkner, Fransız çeviricisini evinde bir iki gün kalmak için çağırılmış...”

Bir başka yazısında Akbal, ünlü şair ve yazar Ahmet Haşim’i Türkçe değil de, Osmanlıca yazması konusunda eleştirir. Haşim’in bu konuda sürdürdüğü ısrar kendisinin yabancı bir yazar gibi çevirilerden ve bir “çeviricinin” dilinden okunmasına sebep olur. Haşim’in dildeki değişime ayak uyduramaması ve çeviriye duyduğu ihtiyacı 30 Kasım 1979 tarihli “Dilin Yaprakları Sözcüklerdir” başlıklı yazısında Akbal şöyle anlatır:

“Açık bir gerçek, Haşim bundan sonra ancak çevirilerle okunacak, sevilcek. Yabancı bir ozan gibi! Nasıl ..uard’ı, Aragon’u, Neruda’yı, Puşkin’i çeviri yoluyla tanıyorsak, Haşim’i de, bize o kadar yakın bir yılların ozanı olan Haşim’i bile, bir çeviricinin dilinden okuyabileceğiz! Bu acı bir gerçektir, ama başka bir gerçeği de vurgulamaktadır..... Haşim’in çağın gerisinde kaldığını gösteren bir gerçek aynı zamanda da... Ömer Seyfettin bugün yaşıyorsa, okunuyorsa Türkçe yazdığı için, Haşim ancak çeviri yoluyla okunacaksa Osmanlıca denen o karmakarışık dili kullandığı için..”

“Bugün şiirlerini çeviriyoruz. Sanatçılar geleceği görür, görebilmelidir, diyoruz, ama kendi iç evrenine kapanan kimi ozanlar, yazarlar onbeş-yirmi yıl sonrasını, dilin sanatın doğal akışını bilemiyor, anlayamıyorlar. Dün de böyle, bugün de... Divan ozanlarını, Fikret’leri, Cenap’ları, Haşim’leri çeviricilere bırakmak zorunda kalıyorsak, işte bundan!”

Akbal’ın 1980’li yıllarda Cumhuriyet Gazetesinde “EVET/HAYIR” adını taşıyan bir gazete köşesi edinir. Burası onun güncel toplumsal olayları eleştirdiği köşesi olmasının yanında, yazın ve çeviri dünyasına ilişkin haberleri paylaştığı bir alandır. Örneğin 15 Şubat 1982 tarihli “Gece Rüzgârının Gazabı” adlı yazısında Talat Sait Halman’ın usta bir çevirmen olduğunu şu sözleriyle ifade eder:

“Halman’ın gerçek önemi, başarılı bir şiir çevirici, bir kültür ve sanat adamı olmasındandır. Şiirler de yazdı, kendince özgünlük taşıyan, tek dizeli, çift dizeli “Bir”ler, “İkiler”, “Üçler”... ABD’de de en değerli şairlerimi o tanıttı. Türk sanatının, yazınının en büyük propagandacısı oldu.”

Benzer şekilde 26 Nisan 1982 tarihli “Güney Amerika Şiiri” adlı yazısında çevirmen Ülkü Tamer’in şiir çevirilerinde inceliklerle bahseder:

“Çağdaş Latin Amerika Şiiri Antolojisi” Adam yayınlarının yeni kitabı. Ülkü Tamer hazırlamış, şiirleri dilimize çevirmiş. Tamer’in nasıl usta bir şair olduğunu, ayrıca Türkçeyi çok iyi kullanan bir çevirici olduğunu bilen okurlar bu derlemenin ne denli başarılı olacağını bilirler. Gerçekten de Tamer’in bu seçkisi tüm kitaplarda yer alacak değerde..”

Akbal için çeviri sadece yabancı yazarların ve eserlerin dilimize taşınması değil, aynı zamanda Türk şair ve yazarların yabancı ülkelerde tanınması ve Türk kültürünün yayılması için de son derece önemlidir.

Öyle ki, Türk yazar Sait Faik’in dünyada tanınmasının sebebini henüz iyi bir çeviricinin çeviri işine girişmemesinden kaynaklandığını düşünmektedir. 10 Mayıs 1984 tarihli “Kısa Öykü ve Sait Faik” adlı yazısında Akbal bu konuda şunları söyler:

“Sait Faik işte bu “kısa öykü” türünün dünyada eşine az rastlanır büyük bir ustasıdır. Öykülerinin çoğu yabancı dillere yeterince çevrilemedi, çevrilenler de Türkçesinin şiirli havasını, derinliğini veremediği için Sait Faik dünya ölçüsünde bir Çehov, bir Mansfield kadar tanınmıyor. “İyi” bir çeviricinin bir gün Sait Faik’i dünya

yazınına kazandıracağı umudundayım.”

4.2. Rauf Mutluay

Bir edebiyat öğretmeni ve edebiyat araştırmacısı olan Rauf Mutluay, yazına adanmış hayatını çeşitli gazetelerde yayınlanan kitap tanıtım yazı ve eleştirileri, Cumhuriyet Gazetesi’ndeki “Kitaplar” ve “Edebiyat Sohbetleri” üst başlıklı haftalık yazıları, yayınladığı birçok inceleme ve derlemeyle donatmıştır. Cumhuriyet gazetesine yazdığı yazılarda edebiyat ve çevirinin önemi üzerinde özellikle durarak çeviriye karşı duyarlı bir tutum sergiler. 28 Eylül 1972 tarihli “Aklın Yolunda” adlı yazısında Mutluay, kitap satın alırken yazar ve eleştirmenleri dikkate almanın yanında kitabın çeviricisine de dikkat edilmesi gerekliliğinin altını çizer. Bununla birlikte, Mutluay’ın söz konusu bu yazısında “çevirici” ve “çevirmen” in eş anlamlı olarak gördüğü ve ayrım gözetmeksizin birbirinin yerine kullandığı görülmektedir:

“Kitap alırken neye bakılır”

*“Yazar kadar çevirenin de etkisi yok mudur dersiniz? Bana göre çok. Çünkü yabancı dillerden bize getirilen eserlerle önce rahat okumayı sağlayan bir doğruluk, bir anlatım özeni ararız. İnanın ki dilimizdeki özleşme eylemi, yazarlarımız kadar **çevirmenlerimizin** de emekleriyle gerçekleşmektedir. İkincisi **çeviricinin** bize güzel ve değerli bir eser sunmuş olduğuna inanmak isteriz, yoksa ne diye harcasın emeğini? Üçüncüsü seçilen eserin değeri oranında, ona yakışır bir çalışma dikkatini harcadığını düşünebiliriz; çünkü iyi bir **çevirmen**, seçtiği yazarın ustalığına yetişmeye uğraşan, ona kendi dilinde eş değerde bir karşılık hazırlayan kişidir. Bu yüzden güvenebiliriz ki iyi ve onurlu **çevirmenler** – teklif edilen ücret ne olursa olsun- her kitaba göz nuru dökmezler boşuna, kişiliklerine uygun düzeyi ararlar. Bu güveni veren **çevirmenlerimiz** hiç az değil.”*

Bir başka yazısında Mutluay, yeniden edebiyat ve çeviri odağında incelemeler ve çeviriler yapan Hasan Ali Ediz’i ve edebiyat dünyasına yaptığı katkıları ele alır. Çeviriciliğin saygın bir meslek olduğu, emek ve zaman istediği ve bu nedenle toplum tarafından çeviricilere değer verilmesi gerektiğini 20 Temmuz 1972 tarihindeki “Bir Edebiyat Emekçisi: Ediz” üst başlıklı ve “Edebiyata Adanmış Çeviricilik” alt başlığına sahip yazısında şöyle ifade eder:

*“Hasan Ali Ediz, emeklilikle sonuçlanacak sıradan memurluklarla geçimini sağlamaya uğraşırken edebiyata adanmış bir **çeviricilik** ve incelemecilik göreviyle bütün bilgisini topluma sunar. Özellikle “uzak*

komşu” Sovyet dünyasının eski, yeni edebiyat eserlerinin en değerlilerini dikkatli çeviriler ve gerekli açıklamalarla kitap piyasasına cömertçe dağıtır.”

*“H. Alaz, B. Deniz gibi takma adlar da Hasan Ali Ediz’in emeğini yansıtır. Y. Zola’dan, Çehov’dan, Zoşçenko’dan yapılan ilk çevirileri de: B. Tok. Ferab Ferruh imzalarıyla onundur. Sonra Rusça metinlerinden aktarılan O’Henry hikayeleri, Turgenyev’in, Dostoyevski’nin, Gogol’un, Katayev’in, Puşkin’in, Tolstoy’un, Kuprin’in, Ehrenburg’un Aralov’un, L. Lene’in, Aytmatov’un, Andric’in, Çapek’in, Y. Hasek’in en gerekli eserleri, hep onun emeğiyle gelir dilimize. Adı, hep küçük puntolarla kitapla yazarın adları ardında gözden kaçarak, bir değerli kitaplık kazandırır bize. Unesco’nun da onayladığı kitap yasasına göre, “Çalışmaları ile, dil engellerini aşarak kitapların yayılmasına katkıda bulunan, yazar ile daha geniş okuyucu arasında bağlantı kuran **çeviricinin** de emeği teşvik edilmeli, onun yaratıcı ortamı toplumca sağlanmalıdır” (Madde a).”*

4.3. Burhan Arpad

Gazeteci, yazar, tiyatro eleştirmeni olan Burhan Arpad, aynı zamanda Türk okurunu çevirileri aracılığıyla pek çok önemli yazarla tanıştıran usta bir çevirmendir. Çevirileri arasında Stefan Zweig, Thomas Mann, Anna Seghers, Erich Maria Remarque, Joseph Roth, Fritz Habeck ve diğer birçok önemli yazarın eserleri bulunmaktadır. Bu açıdan Türk okurunu Alman edebiyatının değerli yazarlarıyla buluşmasına aracılık eden ve günümüzde hala çevirileri okunan üretken bir çevirmendir. Turgay Olcayto, “Gönlünce Yaşayabilmek” (2004) adlı yazısında Arpad’ın çevireceği eserlerin seçim sürecinden bahsedişini alıntılar: “Çevireceğim romanları rastgele değil belirli bir açıdan değerlendirdim. Çevireceğim yazarla kendi yazar ve düşünürlüğü arasında, yakınlıklar, yakınlaşmalar ve benimsemeler aradım.” Arpad barış ve toplum yanlısı kişiliğiyle özdeşleşen eserleri tercih eder ve Cumhuriyet Gazetesindeki yazısında da benzer bir tutum sergiler. Cumhuriyet Gazetesinin “Hesaplaşma” adı altında köşesinde 1979-1991 yılları arasında bu yönde pek çok yazısı bulunur. Bunlar arasında “çevirmenlere” de yer verir elbet. 3 Ağustos 1982 tarihli “Çeviricinin Sorumluluğu” adlı yazısında çevirmenlerin sorumluluğundan bahsederken bu ağır yükü göğüsleyen çevirmenlere saygıyı da davet eder okurları:

“Çeviriciler, hiç kuşkusuz, hem çok gereklidir, hem de küçümsenir.”

“UNESCO’nun 1965’de düzenlediği dünya edebiyatları çevirileri

kongresinde yapılan konuşmalardan kimi bölümleri aktarıyorum:

..... “Bir başka edebiyatın eserini kendi diline başarıyla aktarabilmek, sıradan bir zanaat işi değil, yeniden yaratmaktır ve bundan dolayı da bir sanat türüdür. Bir eseri başka milletlerin anlayabilmesini sağlayabilmek, sadece tercümanlıkla değil, aslına yarasır bir öz ve biçimi yeniden kurabilmekle olur. Bundan ötürüdür ki, çeviricinin sanatçı ve yaratıcı da olması gerekir.”

“Goethe, Schiller, Hölderlin, Büchner, Heine gibi büyük Alman edipleri başarılı çeviricilerdi de.”

.... “Edebiyat eserleri ister şiir, ister düzyazı olsun, üç öğeden oluşur: Öz, biçim ya da uyum, renk ve atmosfer. Edebiyat eserleri çeviren kişi, orjinalde bu üç öğeyi sezip yakalayabilecek ve aktardığı dilde karşılıklarını bulup yeniden çevirebilecek güçte olmalıdır.”⁶

“Çeviricinin saygınlığına gölge düşürmemeyi kavramak koşulunu da unutmamalıyız.”

“Düşünce ve sanatta milletlerarası çizgiye ulaşmak, milletlerarası olabilmek için çeviriler gerekiyor. Kendi kendisiyle yetinmek bağınazlığını aşabilmek için çeviri gerekiyor.

-Çeviriciye saygı...”

Benzer bakış açısıyla yazmış olduğu 13 Ağustos 1985 tarihli bir başka köşe yazısı da yine “Çeviri Sorumluluğu” başlığını taşır. Burada çevirmenlerin yazar değil, çevirmen olduklarını unutmamaları gerektiğini ve çevirmenlerin kendi kültür, dil ve toplumlarıyla yazın dünyalarına katkıda bulunma sorumlulukları olduğunu anlatır:

“Bir dünya edebiyatının var olmasını çeviricilere borçluyuz. Bu gerçekten yola çıkınca, çeviricinin üstlendiği sorumluluğun önemi kolayca anlaşılır.”

“Çeviricinin sorumluluğu, çevireceği yazarı seçerken başlar. Çeviricinin, seçeceği yazarın kendi toplumunun insanlarına yararlı olması kaygusunu taşıması gerekir.”

“Çeviriciliğin bir de teknik sorumlulukları vardır. Çeviri, orijinali parçalayıp dil malzemesini kullanarak yeni bir edebiyat ürünü ortaya koymaktır. Bu çetin ve çetrefil yapı içinde başarıya ulaşmak için ilk amaç, aktarılan dilin kurallarına ve yapısına aykırı düşmemektir.

⁶ Vurgu Burhan Arpad tarafından yapılmıştır.

Fakat çeviri metnin, aslını hatırlatması da gerekir. Çevirici, yazar değil, çeviricilik yaptığını hiç unutmamalıdır. Yazarın kişiliği ve yazıldığı dilin özellikleri korunmalıdır. Türkçeye çevrilmiş bir kitap için “Türkçe yapılmış kadar güzel bir dil” demek övgü değildir. Çeviri okuru, yazar adları yazılmamış da olsa, Remarque, S. Zweig, Seghers, Thomas Mann’ların değişik yazarlar olduğunu fark etmelidir.”

“Çeviriciler için söylenmiş umut kırıcı bunca sözün karşısına şu bir tek cümle dikiliyor:

“Olmazı olur yapmaya tutkun kişiler.”

“Olmazı olur yapmaya tutkun kişi olmanın çekiciliğinden kurtulmak hiç de kolay değil. Buna, kendi edebiyatına ve diline, kendi toplumuna yararlı olmanın çekiciliğini de ekleyin, çevirinin büyümesini kavrayınız. Fakat hepsinin başı “çeviricinin sorumluluğu” yine de.

5. SONUÇ GÖZLEMLERİ

Bu çalışmada, “çevirici” kavramından yola çıkılarak çevirmen odaklı bir yaklaşımla dilimizde “çevirici” sözcüğünün kullanımı gazete yazılarının tanıklığında irdelenmeye çalışılmıştır. Kuramsal çerçevede, çeviribilimci James S. Holmes’un (1972/1988) alanın kurucu ifadesi olarak tanınan “Çeviribilim Adı ve Doğası” (“The Name and Nature of Translation Studies”) adlı makalesinden ve Andrew Chesterman’ın (2009) “Çevirmenbilimin Adı ve Doğası” (“The Name and Nature of Translator Studies”) adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışmada “çevirici” kavramının kullanımını, çeviribilimin kuruluşu ve gelişimi ile bağlantılı olarak ele alınarak bütüncül bir bakış açısı geliştirmeye çalışılmış ve Cumhuriyet gazetesi arşivleri 1950 yılından günümüze kadar “çevirici” sözcüğü odağında taranarak tespitlerde bulunulmuştur.

Hem gazete yazarı hem de birer çevirmen olan ve Cumhuriyet gazetesinde köşe yazarlığı yapan Oktay Akbal, Rauf Mutluay ve Burhan Arpad’ın gazete yazıları tanıklığında günümüzde üniversitelerde çalışan çevirmenlerin kadro unvanı olarak kullanılan “çevirici” kavramının 1970’li ve 1980’li yıllarda yazılı çeviriyi yapan kişileri ifade etmek için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Üstelik “çevirici” kavramı çevirmen ile eş zamanlı ve eş anlamlı olarak kullanılmıştır. 1980’ler itibarıyla üniversitelerde “Mütercim Tercümanlık” bölümlerinin kurulması ve sayısının artmaya başlaması ve akademik istihdam ihtiyacı ile birlikte “çevirici” sözcüğü bir kadro unvanı olarak anılır olmuş ve o yıllardan günümüze kadar geçen zaman diliminde

sadece kadro unvanını belirten ve sık kullanılmayan bir sözcük haline gelmiştir. Benzer durum, Mütercim Tercümanlık adıyla kurulan bölümlerin günümüzde artık Çeviribilim adıyla kurulmasında da gözlenmektedir. Çevirmen, tercüman ve çevirici gibi dilde var olan sözcüklerin zamanla kullanımlarının değişebiliyor olması, dilin doğasına içkin bir durumdur ve dilin devingenliğine işaret eder. Ancak aynı zamanda, çeviribilimin kurucu metni olarak kabul edilen Holmes'un çalışmasında değindiği alanın adlandırılmasındaki çeşitliliğin benzer şekilde, geçmişte çevirmenin adlandırılmasında da Türkçe bağlamında yaşandığını düşündürmektedir.

Çeviribilimin kendi çalışma alanını belirlemeye çalıştığı söz konusu çalışmanın sunduğu haritanın ardından yaşanan paradigma değişimleriyle birlikte, önceleri metinlerin ardında kalan çevirmenler ön plana taşınmaya başlanmıştır. Çevirmenleri birer “uzman” olarak nitelendiren skopos kuramı, “çevirmenin sesi” ve “çevirmenin görünürlüğü” gibi önemli kavramlar sunan diğer erek odaklı kuramlar bunun en güzel örnekleridir. Hatta Chesterman'ın (2009) da belirttiği gibi, “Çevirmenbilim” (“Translator Studies”) adlı çevirmen odaklı bir alt alanın kurulmasına bir yönelimin olduğu da savlanabilir. Böyle bir alanın oluşması, bu çalışmada söz konusu olduğu gibi, çevirmenin adlandırılışındaki çeşitlilikleri ve farklılaşmaları inceleyebilir, çevirmene yönelik farklı tutumları, çevirmenlerin çalışma koşulları ve çeviri pratikleri gibi pek çok konuyu çevirmen odağında araştırma nesnesi haline getirebilir. Çeviriye ve çevirmene yönelen bakış açılarını tanımlamak, Türk kültür ve yazın dizgesine çevirmenin adlandırılışında ve konumlandırılışında oluşan farklılıkları ortaya koymak ve “çevirmenin” adı ve doğasına ilişkin tespitlerde bulunmak çevirmen odaklı çalışmaların artmasına katkı sağlayacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Akbal, O. (1972, 09 Aralık). Can Yücel için. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Akbal, O. (1974, 16 Kasım). Yaşasın edebiyat. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Akbal, O. (1979, 30 Kasım). Dilin yaprakları sözcüklerdir. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Akbal, O. (1982, 15 Şubat). Gece rüzgârının gazabı. *Cumhuriyet Gazetesi*, s.2.
- Akbal, O. (1982, 26 Nisan). Güney Amerika şiiri. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Akbal, O. (1984, 10 Mayıs). Kısa öykü ve Sait Faik. *Cumhuriyet Gazetesi*, s.2.
- Arpad, B. (1982, 3 Ağustos). Çeviricinin sorumluluğu. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Arpad, B. (1985, 13 Ağustos). Çeviri sorumluluğu. *Cumhuriyet Gazetesi*, s.2.
- Chesterman, A. (2006). Questions in the sociology of translation. Ferreira Duarte, João/Assis Rosa, Alexandra/Seruya, Teresa (Ed.) *Translation Studies at the Interface of Disciplines* kitabı içinde. (ss. 9-27). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.

- Chesterman, A. (2009). The name and nature of translator studies. *Hermes* 42, 13-22.
- Hermans, T. (1985). *The manipulation of literature: Studies in literary translation*. Beckenham: Croom Helm.
- Hermans, T. (1996). The translator's voice in translated narrative. *Target* 8:1, 23-48.
- Holmes, J. S. (1988). The name and nature of translation studies. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies* kitabı içinde. (ss. 66-80). Amsterdam: Rodopi.
- Inghilleri, M. (2005). The sociology of bourdieu and the construction of the 'object' in translation and interpreting. *Special issue of The Translator, Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting*. 11(2), 125-145.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting and the manipulation of literary fame*. London: Routledge.
- Mutluay, R. (1972, 28 Eylül). Aklın yolunda. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 6.
- Mutluay, R. (1972, 20 Temmuz). Bir edebiyat emekçisi: Ediz. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Olcayto, T. (2004). Gönölünce yaşayabilmek. 16 Şubat 2018 tarihinde <http://www.ahmet-arpad.de/> adresinden erişildi.
- Öğretim Üyesi Dışındaki Öğretim Elemanı Kadrolarına Naklen Yapılacak Atamalarda Uygulanacak Merkezi Sınav İle Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 10 Şubat 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160314-1.htm> adresinden erişildi.
- Pym, A. (1998). *Method in translation history*. Manchester: St Jerome.
- Rodoplu, A. (2016). Oktay Akbal'ın eserleri ve hayatı. 15 Şubat 2018 tarihinde <http://www.leblebitozu.com/turk-edebiyatinin-koca-cinari-oktay-akbal-dan-alintilar/> adresinden erişildi.
- Sela-Sheffy, R. /Shlesinger, M. (2008). Strategies of image-making and status advancement of translators and interpreters as a marginal occupational group. A research project in progress. Pym, Anthony/Shlesinger, Miriam/Simeoni, Daniel (Ed.). *Beyond Descriptive Translation Studies*. *Investigations in Homage to Gideon Toury* kitabı içinde. (ss. 79-80). Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe sözlüğü. Çevirici. 8 Ocak 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5698161d80a3.51470848 adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe sözlüğü. Tercüman. 8 Ocak 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5697bc15a7c6.92926633 adresinden erişildi.
- Venuti, L. (1989). Skopos and commission in translational action. *Reading in Translation Theory* kitabı içinde. (Çev. Andrew Chesterman). (ss. 173-187). Helsinki: Oy Finn Lectura Ob.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London and New York: Routledge.

- Vermeer, H. J. (1996). *A skopos theory of translation* (Some Arguments for and against). Heidelberg: Textcon Text Verlag.
- Wolf, M. (2007). The emergence of a sociology of translation. Wolf Michaela/Fukari, Alexandra (Ed.). *Constructing a sociology of translation* kitabı içinde (ss.1-36). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Yükseköğretim Kurulu. 10 Şubat 2018 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/guest/devlet-universiteleri> adresinden erişildi.